

LA RENAXENSA

15 DE ABRIL

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS
Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

II.

Avuy, segons lo plan que m' he senyalat, me pertany ocupar-me de la descripció d' est Canal, donant á coneixer primerament sas dimensions: desseguit lo seguirém fins son desaygüe, fent notar las obras mes importants que s' hi troben y, per fi, daré una petita idea de las acequias que d' ell naixen.

Lo Canal té un curs de 145 kilómetres, y está dividit en 5 seccions. La primera arriba desde la presa fins al riu Cervera, essent en esta las dimensions de la caixa ó mare del Canal de 6'68 metres ab una grossaria d' aygua de 2'786 metres; la segona desde 'l riu dit fins al riuet nomenat Corp, entre 'ls kilómetres 96 y 97, tenint una fondaria d' aygua igual á la primera secció, pero essent la seva caixa

sols de 4'457 metres; la tercera arriba fins á Puiggrós y té 3'691 metres d' amplaria de mare per una profunditat de 2'229 metres; la caixa te en la quarta y quinta secció 2'299 metres y 1'741 metres respectivament d' amplaria, y 1'872 metres y 1'145 metres sa respectiva fondaria; arribant aquella desde Puiggrós fins passat Artesa de Lleyda, y esta desde est poble fins lo desaygüe en Montoliu.

En tot lo seu curs lo Canal está assegurat per grossas parets de terra en forma de talús, que ab la caixa forman un ángul de 130°; en eixos terraplens hi ha plantadas quatre fileras d' arbres, dos á cada costat d' un caminet de 1'114 metres obert en lo seu cim, los quals al ensemps qu' enfor-teixen y lligan ab sas arrels la terra, donan al Canal un aspecte pintoresch á tot serho.

Lo plan seguit per l' enjinyer En Domingo Cardenal y aprobat per lo govern, era un plan en que 's conciliavan los interessos del Urgell ab los de l' altra gran part de la provincia de Lleyda, que també volia gosar dels beneficis del Canal; per ço en lo projecte de 1848, que es lo que s' ha seguit, 's fixá que la presa debia tindre comensament y esser situada en lo lloch qu' avuy ocupa, en lo siti conegut per la Llenguadera.

Té la presa una llargaria de 170 metres entre sos dos estrebs y 4'80 metres d' elevació, feta tota de fusta y pedra, puig que, no trobantse peu segú fins á molta fondaria, est modo era lo mellor pera que l' obra fos resistent. Dos estrebs d' obra cuyta, molt sólits, hi ha á cada cap de la presa que li serveixen de molt pera poguer resistir las fortas avingudas que tot sovint lo Segre té. Junt á la presa s' hi troba la casa de *comportas* que, ficada quasi-be en la Llenguadera, fa que 'l Canal desde son naixement haje de travessar est soterrani de 290 metres de llarch.

Al sortir d' ell lo Canal recorra la costa de la esquerra del Segre, y travessant per medi d' acueductes los barranchs de l' Abadia, las Tortugas, Rocafort, Jinjolers, Magdalenas, Cabanyals, Vilves, las Bruixas y la Teulera, deixa á l' esquerra 'ls poblets de 'l Tossal y Collfret y arriba á Vilves: es de notar que en cada un d' eixos poblets té 'l Canal un pont pera donar pas á la seva horta respectiva, y al mateix temps ne té un altre de mes regular quan es prop d' Artesa de Segre, en lo camí de Coll del Rat. Al esser lo Ca-

nal aquí ha recorregut una estensió de 13 kilòmetres y 's topa ab dos soterranis, primer ab lo de las Guixeras, de 288 metres, y després ab lo de la serra de San Jordi, de llargada igual al de la Llenguadera.

Al altre costat de la serra de San Jordi lo Canal deixa ja la conca del Segre y 's troba ab lo Cenill que atravessa per medi d' un acueducte de 3 archs de 5 metres llum quiscú: volteja després per las vertents que forman est petit riu y passa á l' altre cantó ajudat de nous acueductes, pera guanyar los barranchs de l' Ermita, 'l Canyar, la Creu y la carretera d' Artesa á Agramunt; deixa al moment la vall del Cenill y, travessant la carretera d' Artesa á Cubells y 'l barranch de Montsonís per un petit acueducte, arriba á Foradada, restant Montsonís á la dreta.

En esta vall de Foradada lo canal te una estensió de 17'75 kilòmetres y entra 'n la serra de Montclar per medi d' un túnel ó soterrani molt notable, del qual vaig á donarne una petita idea.

Est soterrani te de llarch 4,117 metres y passo, essent construït ab ajuda de 14 pous, alguns dels quals no foren closos del tot y que contavan de 100 á 106 metres de fondaria.

Per poch que 's profundisés se trobava grossa quantitat d' aygua, lo que á mes d' esser molt estorb pera las obras, fou causa de que la gent del pais no hi volgués trevallar y 'l govern hi destinés gran nombre de presidaris.

La direcció de las obras al veure que 'ls pous y galerías totas s' inundavan per mes que 's traguessen d' alguns d' ells 350'400 y 700 m.c. d' aygua cada jorn, determiná obrir una mina pera 'l desaygüe general dels pous, la qual, una volta arreglada, doná pas á 20.000 m.c. d' aygua per jorn.

Diferentas vegadas sucsehiren esllavissaments ab motiu d' esser la terra ahont se trevallava una marga d' argila y guix que ab senzillesa disolia la grossa quantitat d' aygua que hi devallava, mes lo cuydado dels facultatius directors de l' obra foren causa de que ningú prengués mal en eixos desprendiments, entre 'ls que son de notar 13 que van sobrevindre en lo pou número 1 qu' ompliren quiscú d' ells tota la galería comensada en una estensió y volúmen de mes de 800 metres. Com mes s' anava profundisant ab l'

ajuda de la pólvora (1) mes aygua 's trobava y 'l desaygüe que s' havia fet no bastava pera engolirla, de modo qu' al últim s' inundá la galería, continuant en est estat fins que revestida ja un poch la trinchera de la sortida del túnel 's practicá en ell una obertura de 1 metre que doná sortida á uns 100.000 metres d' aygua per jorn.

Ab tot y eixos contratemps, l' Ecsim. Senyor marqués de Corvera, ministre de Foment, en 29 de Setembre de 1860 foradá lo petit envá de terra que restava 'n peu; desd' allavors fou obert un soterrani que, revestit y acabat l' any següent, es conegut per lo mes gran y notable d' Espanya.

Hem deixat lo canal quan entra en lo soterrani de Montclar ab l' ajuda d' una forta trinchera de 800 metres de llarga per una elevació que varia de 10 á 20 metres; ara debem seguirlo quan, passat lo túnel, surt altra vegada, y entra en la vall de Coscolls per medi d' una trinchera formada tota de pedra de 1450 metres de llargaria ab una elevació poch menys de la avans nomenada.

En sent aquí 's troba 'l canal á 24 kilómetres de son curs, en la falda Sud de la serra de Montclar, ahont després d' un petit rodeig travessa 'ls barranchs de Coscoll, del Frare, la Pleta y Preixens, donant pas als camins que de Preixens y Pradell van á Montclar, y al que va d' est primer poble á la Donzell; corra prest cap al Est de la serra dita, y passa 'l Sió per medi d' un acueducte d' un poch d' elevació; tomba cap á Mafet, que deixa á l' esquerra; arriba á la ribera del Sió; vens tres acequias ab ajuda d' altres tants sifons y també ab la d' un pont la carretera d' Agramunt á Artesa de Segre y á la Donzell; traspassa al poch rato ab ajuda d' un acueducte de 3 archs quiscú de 3'5 m. llum lo barranch del Regue-Salat; dona pas altra vegada á la carretera d' Agramunt á Artesa y al camí que d' est primer poble va á Balaguer, essent per fi arribat al acueducte (2) de 'l Sió de 7 archs, quiscú de 6 metres llum, després d' haver recorregut 35'35 kilómetres desde la presa.

(1) D' est combustible s' en consumia mes de 100 kilógrams per jorn.

(2) Ab töt y la gran solidés d' aquest acueducte, la forta avinguda d' est rieret en Setembre últim y que tants danys y desgracias causá en l' Urgell y especialment en Targa l' esfondrá, quedant solzament los estrebs y essent en Febrer d' est any arreglat provisionalment un nou acueducte.

Lo canal se troba prompte en la serra d' Almenara, que 's l' únich estorp que te de venser pera arribar á l' Urgell, á la cual va faldejant per espay de 9 kilómetres per la part d' Oest, travessant ab pous superiors y acueductes quatre camins y dos esbalsos, al ensemps que, deixant á la dreta 'ls poblets de Preixens y Pradell, trenca sa direcció en las Ventosas y atravessa de dret la serra d' Almenara, mediant un desmont de 23 metres d' altura y 2'44 kilómetres de llarch seguit d' un terraplé de 25 metres sobre 'l nivell del terreno.

Passat lo notable terraplé de Castellserá ó d' Almenara, lo canal arriba á l' Urgell tenint una extensió de 47'5 kilómetres després de venser obstacles que pareixian obra de Titans.

Per espay de 8'5 kilómetres segueix lo canal la vertent Sud de la serra d' Almenara; toca est poble y per medi de diferentas obras travessa 'ls barranchs y rieretas de Fontmanya, la Cometa, Maplana, Comella, Guiu, Planta del Simonet, Almenara, Tirrich, acequia de 'n Pipó, Peixera de 'n Socas, los camins de Castellserá, Fuliola, Almenara, las Cuadras y casa 'n Pipó.

Al deixar lo Canal lo faldeig de la serra se 'n entra cap á la vall de Santa María passant per sobre d' est poble y sortint al poch ratet per la part oposta 'n direcció á la casa d' En Foix, d' ahont, passant per un regular desmont, tomba cap al cantó de l' Espigol, travessant las planuras de Claravalls y Altet fins arribar á Anglesola, cual poble 's queda á l' esquerra y trovantse per medi d' un acueducte d' un arch de 9'5 m. llum á l' altra vorera del riu Cervera.

Desde la serra d' Almenara fins est acueducte de Cervera te lo canal las obras necessarias pera donar pas á diferents barranchs, entre 'ls que 's contan lo de las Cuadras, lo Lladre, Santa María, Cunill, Llacunas, Foix, Infern y Claravalls, á sis acequias y á los camins de Tornabous, de Santa María á Agramunt y á Claravalls, de casa en Foix, Espigols, Targa, Anglesola y 'l Tarrós.

Quan lo canal arriba á l' acueducte del Cervera, te 73'5 kilómetres de llargada desde la presa, y passat est riu segueix lo canal per un gros terraplé fins á trobar un petit turó próxim á Anglesola, d' ahont fuig per medi d' alguns desmonts fins arribar á la voreta del Ferro-Carril d' esta

ciutat á Lleyda y Madrit travessantlo de dret prop de Vilagrassa; mes quan ha deixat lo desmont á que lloch doná est creuament, tomba cap á la vall de Mala-dona ab ajuda d' un bonich terraplé, y atravesant un turonet de la serra de Bellpuig, se fica de ple 'n la planura del Mas de l' Estadella; serpenteja per aquesta fins prop de Preixana y arriba á Vilanova de Bellpuig, atravesant enfront de dit poblet lo riu Corp per medi d' un acueducte de 3 archs de 3'5 m. llum. Desde 'l Cervera cap ensá se trovan vensuts per sólidas obras deu barranchs y rieras, tretze acequias y deu camins.

Deixant la vall de Vilanova lo canal devalla en direcció á Arbeca, fregant las parets de son castell y girant cap al turó de Puiggros ahont ha alcansat una llargaria de 109 kilómetres, y havent travessat sis rieras, una acequia y sis camins ab ajuda d' altres tants acueductes y pous.

Aquí lo canal no porta gayre aygua, puig que hem arribat á la quarta secció, pero ab tot y aixó marcha cap á Miravella y Font-vella; se dirigeix envers las Borjas que cuasi ba toca; travessa un desmont y la montanyeta del cementiri d' est poble, y un xich mes avallet lo riu Salcedo ab ajuda d' un acueducte de 3 archs de 3'5 metres llum.

Desd' aquí no deixa mes lo canal la serra de Miravalls, que va faldejant; passa prop dels pobles y vilas de Castellásens, Puigvert y Artesa de Lleyda y ja es arribat á la quinta secció. Agafat al peu de la serra dita corra ab poca aygua y, perdent lo nivell per medi de saltants que varian desde 1'5 m. á 12'65 m. en los 30 que s' hi contan desde la tercera secció fins á son desaygüe que te lloch en la vall del Segre, passat Albarrech y Vinatesa, prop de Montoliu, despres d' un trajecte de 145 kilómetres, quan no resta mes pais pera fertilisar, puig que l' horta de Lleyda arriba fins allí.

Finida la descripció del curs de las ayguas del canal, passem á dir quatre mots respecte las acequias que d' ell 's nudreixen.

Cinch son las principals, pero sols n' hi ha quatre d' acabadas del tot que suman un total de 100 kilómetres. D' estas derivacions, cuasi-be tan grossas com lo canal en sa quarta secció, ne surten altras de menys importants, y d' estas altras fins á formar una extensió entre totas de mes de 3500 kiló-

metres equivalents á 640 lleguas, las cuales fertilisan 60 mil hectáreas ó sia 20 lleguas cuadradas, al ensemps que serveixen d' aygua potable á mes de 60 poblets.

La quinta acequia s' está fent ara; haventhi conclosos ja prop de 13 kilómetres y está destinada á regar la ribera de Sió.

Las novas qu' he donat crech que son prou pera tindre una idea bastant complerta de lo qu' es lo Canal d' Urgell, tant en sa part històrica com en sa descripció, per lo que posaré aquí punt final, fins lo número següent en que m' ocuparé de la part econòmica del mateix.

JOAN MALUQUER VILADOT.

DIAS FERIATS

II.

Arribem á una época en que la forsa de las armas nos arreballá de cop totas las llibertats que foren un dia vida y gloria de nostra terra, admiració y enveja de las foranas. La sagnenta ma d' un botxí las feu á trossos. Al menos la honra fou nostra.

Los antichs tribunals, com es natural també caygueren y vingué á sustituirlos, segons lo decret de Nova planta de 16 Janer de 1716, una Audiencia de ben distinta organizació que la antigua, de la qual era president lo Capitá General ó Comandant general d' armas, proba certa de l' estat de forsa que entrá á regnarnos.

En dit decret, art. 12, se maná respecte los dias feriat, que la Audiencia donés compte á S. M. dels dias feriat que hi hagués en la antigua Audiencia de Catalunya, pera establir los que hi degués haver, subsistent mentres no fos resolt los que hi havia avans, escepte los nomenats Es-tivals.

Aixis continuaren observantse los dias feriat fins que lo mateix rey D. Felip V en las ordenansas de la Real Audiencia del Principat de Catalunya, publicadas á 24 Janer de 1742, en la Ord. XX, los fixá definitivament manant que fossen feriat los següents dias.

JANER.

1. La Circuncisió.
6. La adoració dels tres reys.
17. S. Antoni Abad.]
20. S. Sebastiá.]
31. S. Pere Nolasch.]

FEBRER.

- 2. La purificació de N. Sra.
- 8. S. Joan de Mata.]]
- 13. Sta. Eularia. ✕
- 24. S. Macià ap. ✕

MARS.

- 6. S. Olaguer, Bisbe de Barcelona.]]
- 8. S. Joan de Deu.]]
- 9. S. Pacià, Bisbe de Barcelona.]]
- 15. Sta. Madrona.]]
- 19. S. Joseph. ✕
- 21. S. Benet.]]
- 25. La anunciació.

ABRIL.

- 2. S. Francisco de Paula.]]
- 23. S. Jordi. ✕
- 25. S. March.]]

MAIG.

- 1. S. Felip y S. Jaume. ✕
- 3. La invenció de la Creu. ✕
- 8. La aparició de S. Miquel.]]
- 15. S. Isidro. ✕
- 19. S. Ivo.]]
- 26. S. Felip Neri.]]
- 30. S. Fernando.]]

JUNY.

- 11. S. Bernabé.]]
- 13. S. Anton. ✕
- 24. S. Joan.
- 29. S. Pere y S. Pau.

JULIOL.

- 2. La visitació de N. Sra.]]
- 10. S. Cristófol.]]
- 16. N. Sra. del Carme. ✱
- 22. Sta. Magdalena.]]
- 25. S. Jaume.
- 26. Sta. Ana. ✱
- 31. S. Ignasi.]]

AGOST.

- 2 N. Sra. del Angels. ✱
- 4. S. Domingo.]]
- 5. N. Sra. de las Neus.]]
- 6. La Transfiguració del Senyor.]]
- 7. S. Gayetà.]]
- 10. S. Llorens. ✱
- 15. La assumpció de N. Sra.
- 16. S. Roch.]]
- 20. S. Bernat y S. Joaquim.]]
- 23. S. Felip Benici.]]
- 24. S. Bartomeu. ✱
- 25. S. Lluís.]]
- 28. S. Agustí. ✱

SETEMBRE.

- 8. La Nativitat de N. Sra.
- 14. La exaltació de la Creu.]]
- 21. S. Mateo. ✱
- 23. Sta. Tecla. ✱
- 24. N. Sra. de la Mercé.]]
- 29. S. Miquel. ✱
- 30. S. Geroni.]]

OCTUBRE.

- 2. L' Angel.]]
- 4. S. Francesch.]]

- 6. S. Bruno.]]
- 10. S. Francisco de Borja.]]
- 15. Sta. Teresa.]]
- 18. S. Lluch.]]
- 28. S. Simó y S. Judas. ✱
- 29. S. Narcís. ✱

NOVEMBRE.

- 1. Tots Sants.
- 2. La com. dels difunts.]]
- 6. S. Sevé Bisbe y Martir. ✱
- 21. La presentació de N. Sra.]]
- 30. S. Andreu. ap. ✱

DESEMBRE

- 8. La Concepció.
- 18. N. Sra. de la O.]]
- 21. S. Tomás. ✱
- 25. Nadal.
- 26. S. Esteve.
- 27. S. Joan. ✱
- 28. Los ignocents. ✱
- 31. S. Silvestre. ✱

Com se pot compendre per aqueixa llarga llista lo número de dias de festa ó feriatz era sumament excessiu: per aixó Carlos IV, en real decret de 29 Mars de 1789 que es la lley 6 tit. 2 llib. 4 de la Nov. Recop. pera facilitar y abreviar lo despatx dels negocis reduhí los dias feriatz á las festas que la Iglesia celebra com de precepte los dias de anar á missa, las mares de Deu del Carme, Angels y Pilar, los dias de Carnestoltas y dimecres de cendra inclusius, desde 'l diumenge de rams al dimars de Pasqua, y desde 'l 25 de Deseembre al primer de Janer, tots inclusius. Per manera que quedaren suprimitz tots los que en l' anterior estat portan aqueixa senyal]].

Així y tot semblaren encara massa excessius los dias feriatz, y per Real Decret de 1825 se maná que los Tribunals no vaquessen en los dias de mitja festa ó en que hi havia obli-

gació de oir missa, pero en que 's podia treballar: quedant en sa consecuencia suprimits tots los que van senyalats en lo anterior estat ab una ✱.

Desde aqueixa época, comensan las variacions, seguint lo delit de Espanya de legislar y cambiarho sempre tot. Per decret de 6 de Octubre de 1832 tenint en consideració, segons diu, que 'ls dias feriatos son de absoluta necessitat pera ocuparlos los jutges en lo estudi y los subalterns en lo arreglo y avens dels negocis, se va resoldre que tots los Tribunals vaquessen en los dias feriatos trets en 1825, decret que fou derogat ab altre de 25 de Setembre de 1841.

Ab lo de 10 de Janer de 1843 manat observar á 5 de Juny de 1844 fou derogat lo de 1841, y se maná que fossen feriatos los dias de mitja festa ó en que 's pot treballar cumplint ab lo precepte de oir missa, lo dilluns y dimars de carnestoltas, los de la setmana Santa desde 'l diumenge de rams fins al dimars de Pasqua inclusius; desde 'l 24 al 30 de Juny inclusius y los derrers de Desembre desde 'l 25.

En 9 Maig de 1851, per altre real decret se suprimiren altre vegada los dias feriatos que no fossen de precepte, manant que no mes ho fossen los de festa entera, religiosa ó civil y desde 'l dimecres Sant fins al dimars de Pascua inclusius restablintse en compte d' aixó los feriatos estivals establerts per primera volta en las Corts de 1599 y suprimits per lo decret de Nova Planta, manant que vaquessen los tribunals desde 'l 15 de Juny fins al 31 de Agost. S' establí també en dit decret que en lo referit período los Jutjats de primera instancia despatxessen sols los negocis criminals y 'ls civils que fossen urgents, ab l' objecte segons la Circular de 10 de Maig del propi any, d' activar durant dit temps lo despatx dels negocis criminals. Mes en la Real Ordre de primer de Maig de 1852 va esser derogada aquesta última disposició manantse que quedessen espeditas las facultats dels jutges de primera instancia en la época de las vacaciones com en lo demes temps del any. Per ella se maná també que á fi de que 'ls Magistrats tinguesen lo major espay de temps possible pera dedicarse á la meditació y estudi y 'ls subalterns lo necessari pera la execució de las providencias acordadas y preparació dels negocis pendents, vaquessen los Tribunals superiors lo dijous de cada setmana á no ser que hi hagués slgun dia feriat entre ella,

siga mitja festa ó festa entera, en qual cas s' entendria aquesta vacació en lloch del dijous y si n' hi hagués duas, lo Sr. Regent lo dissapte anterior senyalaria 'l que correspongués fer la vacació. Y pera subsanar lo retrás que podria originarse d' esta concessió, otorgada exclusivament á la major rectitut y acert de las determinacions judiciales, se prorrogá una hora lo despatx ordinari de las Audiencias, de modo que fossen quatre en lloch de tres las horas de Tribunal. Disposició que fou reformada per lo Real Decret de 9 Setembre de 1854, en que 's maná suprimir las vacaciones del dijous de cada setmana.

Aixís continuá fins al Decret de 31 Mars de 1868, en que 's mana que las vacaciones de las Audiencias comensen lo 15 de Juliol y terminen lo 15 de Setembre de cada any; y que vaquessen així las Audiencias y Tribunals Superiors com los Jutjats de primera instancia en los dias de festa de precepte, religiosa ó civil y desde 'l dimecres al dissapte de la Stemana Santa. Per manera que ab las festas que s' han suprimit quedan sumament reduits los dias de vacaciones ó feriat, formant notable contrast tal disminució ab lo exessiu número de dias de festa que com s' ha vist feyan antiguament nostres Tribunals.

Tal es la legislació que referent als dias feriat hi ha hagut en nostra terra. Legislació bastant variada sobre tot en la última época, pero que sempre s' apoyat en las bases sentadas en lo comens de aqueixos articles y també derrera-ment en la aglomeració de negocis de que han tingut de coneixe los tribunals, lo qual potser probaria que al pas que aquells han anat augmentant no hi ha hagut en las lleys la simplificació tan necessaria pera la tramitació dels mateixos.

F. MASPONS Y LABRÓS.

21 Febrer de 1875.

FRAGMENTS DE UN LLIBRE DE VIATJE

(A MON AMICH EN JOSEPH MASIP.)

Desde ma última han transcorregut molts dias; dias ben alegres alguns, mes també horribles alguns altres. En fí, passats son, y no vull cansar ta atenció ab la recordansa de fets que has de llegir en los periódichs d' eixa capital (1). Sols te diré que ab los 25 dias que ha durat nostra travessía, desde Gibraltar á San Joan de Puerto-Rico, m' he cansat d' admirar las grandesas del Océano Atlántich, fins á arribar á decaure en aquella monotonía, en aquell indiferentisme que forma el carácter propi de tots los marinos.

Si algun pensament te preocupa, es l' afany ab que de nou desitjas trepitjar la terra; remembras la vida social tan necessaria, sino imprescindible al temperament humá, 's presentan á tos ulls tots los amichs qu' en la pátria deixares, y sobre totas aquestas sensacions, lo recort puríssim de la familia te consola y t' apena á la vegada, te fa sonriure y 't con mou, esfondrante l' ánimo en un estat d' éxtassis, en lo que com ubriacat hi he passat horas y horas ab los colzes apoyats en la barana de popa, lo cap entre las mans y seguint ab la vista la estela que com á cinta de plata enrera nostre deixavam.

Desitjava verament arribar al terme de nostra anada: aixís es que al reveure de nou las primeras gaviotas voltejant lo baixell, missatgeras amigas que en son mut llenguatge nos indicavan la proximitat de la terra; al oir la veu del guarda ab joyosa cridoria anunciar las costas, y per últim desferse las bromas y anantse aclarint un puntet en l' horisó, que creixent, sempre creixent, nos mostrá ben prompte ser los pichs mes alts del *Yunque*; aquest cúmulo

(1) Me refereixo al foch que tingué á bordo lo vapor Argos, navegant en alta mar la nit del 26 de Juliol de 1872.

de sensacions tant mes notables en mí per lo novas que m' eran, feren en mon ánimo una estranya impressió, indescriptible, y sense donarmen comte mos ulls se fixaren envers l' espay com buscant un ser mes gran, mes potent que 'l ser humá, aquell que ab má destra, segueix y decreta tots los fenómens naturals. Quant ver es que l' home al despullarse de sas miserias per concentrar tot son ser á la vida moral, maquinalment abruga en son cor la idea de un Deu gran en totas sas manifestacions, molt mes gran encara si 's comparan ab las concepcions humanas.

Envers lo mitjorn del dia primer d' Agost entravam en lo port de la capital de la isla de Puerto-Rico. Desde nostra entrada al trópich, habia notat un augment de temperatura gradual, tant mes sensible quant mes nos acostavam á las costas; pero lo que mes m' admirá fou la diferencia que de sobte se notá al saltar en terra: poch ans d' entrar al port lo termómetro marcava 24° centígrados; dintre la ciutat apuntava 28°: la brisa que sempre hi ha en lo mar, l' humitat de l' atmósfera, la mateixa velocitat del vapor, son las causas que, segons crech, poden explicar aquesta desproporció tan totable.

La ciutat de San Joan de Puerto-Rico, capital de la isla, que porta son nom, se trova situada en un islot de tres mil·las de llargada al N. de la isla gran, ab la qu' está afegida per medi d' un pont sentat demunt dos llengüas de terra qu' avansan per un costat y altre mar endins, completant aixís la bahía que comunica ab lo mar. Per entrar dins del port los barcos passen per una especie de canal, que en son mitg y sobre un rocam hi está sentat lo castell del Cañuelo, de forma cuadrilonga y ben fortificat. Aqueix castell comunica ab lo del Morro per medi d' una mina. Aquest últim es un obtusángul ab tres ordres de baterías envers la mar, las unas demunt las otras, defensant per aquesta part la entrada del port. Per la banda de la ciutat te una muralla guarnida ab grossa artillería que domina la part de camp que s' esten fins á la població, un trosset d' aqueixa, y la costa del mar del Nort.

Lo castell de San Cristófol, mes important que tots, tanca la ciutat per la part d' Orient, ocupant tot l' ample de la isleta desde la bahía fins á la mar de fora, podent dirigir sos focs per totas parts, encara que son principal objecte sia

contra la part de terra per ahont s' uneix la isleta ab la isla gran. Aqueix edifici está acomodat al terreno qu' es bastant desigual. Del punt mes alt ne surt la rampla que dona entrada á la plassa del castell: te dos grans cuartels á proba de bomba, ab altres oficinas y repuestos demunt dels que s' hi aixeca lo baluart del Caballer, capás per contenir 22 canons qu' ab sos fochs dominan la població y sas immediacions per mar y terra.

Donant volta á la ciutat desde 'l castell del Morro al de San Cristófol per la part de la bahía s' hi estén la muralla terraplenada y flanquejada per alguns baluards y petits castells: lo de la Perla, lo de Santa Elena, San Agustí, Real Forsa de Santa Catarina, tots ben fortificats, coronats d' artillería y varias baterías de morters. En eixa part de la muralla hi han las portas de San Joan y San Just.

Repararás, sens dupte, que t' estich parlant de baluards y castells, de morters y de canons, sent aixís que molt poch ó gens aficionat soch á aquest género de cosas, pero pensa que la ciutat de Puerto-Rico res tindria de notable si no fossen sas fortificacions de las que 't parlo encare bastant per alt.

Lo casco de la ciutat se troba situat demunt de lo que 'ls americans diuen una *loma* ó sia una petita montanyeta; aixó fá qu' entrant per lo portal de San Just fins arribar á l' extrem oposat del carrer del mateix nom, hagus continuament d' anar pujant, inconvenient que si be fa incómodo lo tranzitar, en cambi quedas recompensat, ab la magnífica vista de que gosas en sent dalt. Per una part la immensitat de l' Océano ab son constant flux y reflux, llepant lo feréstech rocam que 'l conté; en son enfront lo camp rublert ab una vegetació riquíssima, colossal, ahont sembla que la naturalesa s' hage esforsat en manifestarse adornada de sas millors joyas; tal es lo panorama que á tos ulls se 't mostra.

La ciutat te set carrers de N. á S. (Nosagaray, O'Donell, La Tanca, San Just, La Creu, San Joseph y El Cristo) y sis de E. á O. (Tetuan, La Fortalesa, San Francisco, La Lluna, Lo Sol y San Sebastiá). Aquestos carrers son rectes com en totas las ciutats de moderna construcció; sas casas generalment tenen un sol pis, algunas encare que pocas de dos ó tres. L' arquitectura empleada en sos edificis, y que mes

tart he vist ser la mateixa en Cuba, es senzillíssima, pero respon perfectíssimament á las condiciones climatológicas y á las costums indolents que son propias d' aquets païssos. Dos salons de forma cuadrada, ocupant los extrems del edifici, y en son mitg y separant aquestos hi ha lo vestíbul que tenint sa entrada principal á la via s' allarga fins á sortir al jardí que ocupa en la part posterior tot l' ample de la casa. Detrás d' eixos dos salons, en la una part generalment hi ha lo menjador y sas dependencias y en l' altre pessas dormitoris. Tots aquestos apartaments son grans y ventilats, ja que mentres los de devant reben la llum y l' ayre per uns grans finestrals que donan al carrer, los de darrera la prenen per una galería que, edificada en la part posterior de la casa, te vista al jardí. Lo pis principal, si n' hi ha, está exclusivament destinat per los esclaus y sirvents. En la fachada, seguint lo mateix ordre de senzillés que en son interior, hi domina la línea recta, estil grech pur, formant un conjunt que encare que no sia suntuós es agradable, responent perfectíssimament, com avans t' he dit, al clima d' aquest país y al modo de ser de sos habitants. La poca altura de sas casas las podria fer semblar poch esbel·tas si 's vegessen aïsladas, mes al mirarlas agrupadas, la una al costat del altre, formant una verdadera línea ab sas cornisas, presentan un aspecte elegant, á semblansa d' alguns de nostres passatges que tenen las casas construïdas á la inglesa.

Com á edificis notables per sa mes ó menos bellesa arquitectónica te citaré la catedral, d' estil bizantí, restaurada per enter, la magnífica iglesia de las monjas carmelitas, l' her·mós edifici del col·legi seminari y lo palau del bisbe: en la plassa principal s' hi troba situat lo magnífich palau de la intendencia, ahont hi habia avans lo presidi y la casa de la vila. En la part N. E. de la ciutat ahont antigament hi habia lo barri de Bayajá, hi ha lo nou cuartel, la Casa de caritat, l' hospital militar y lo manicomi.

Fora de las murallas, cap al portal de San Just, ahont avans tot eran ayguas estanyadas y herbam, ara hi ha un magnífich passeig, la fàbrica del gas, alguns edificis públichs, varios magatzems particulars y los molls grans y ben acondicionats qu' han donat en aquesta part de la població la vida y lo mohiment que per tot arreu fa naixer lo

comers. Aixó ha perjudicat notablement la part de ciutat que te sa entrada per lo portal de San Joan, que ha quedat silenciosa y cuasi sense circulació, pero un cop arrunadas las murallas, millora que ja fa temps se projecta, penso retornará lo mohiment que ans hi habia en aquell barri.

Ab lo poch temps qu' hem parat á la isla de Puerto-Rico, puig nostra estada ha durat tan sols dos dias, molt poca cosa ó res puch dirte de las costums de sos habitants, de sas condicions intellectuals, tan relacionadas ab lo progrés material d' un pais. Jutjats no mes que per la primera impressió, me varen semblar los criollos gent bastant superficial, molt obsequiosos, y sobre tot molt hospitalaris. El cultiu de las ciencias y del comers, molt poch nos podria probar referent á la mes ó menys inteligencia dels naturals de Puerto-Rico, puig la explotació de la isla, en sa major part, es deguda als peninsulars é islenys (Canaris) establerts en bastant número en la capital y ciutats principals. Per lo demás los criollos se contentan en sa majoria ab gosar d' una fortuna, afanyada per antecessors seus, espanyols cuasi be tots: aixó y dirse ab molt énfassis *americans* son sos principals cuydados. Res mes puch dirte per ara d' aquesta gent: penso per altre part parlarten ab mes extensió quan, després d' haber permanescut algun temps á Cuba, millor los conegui. Aplasso, donchs, fins alashoras lo darte mes datos, ja que, per las condicions y circunstancias ab qu' están colocadas aqueixas colonias referent á nosaltres, crech val la pena de ferne un conciensut estudi.

Lo comers d' aquesta isla, avuy bastant considerable, ho fora molt més si hi hagués medis de comunicació mes fàcils y per consecuencia mes rápits dels que hi ha. En tota sa planuria no hi corra un sol tren. Aqueixa desidia en empendre obras tan necessarias com las que 't deixo mencionadas sols se pot atribuir al poch número d' individuos perteneixents á la nissaga blanca que la poblan; y no 't pensis qu' al dirte aixó vulga dir qu' estiga despoblada; no es aixís, puig segons lo padró de 1860, la població pujava á 583,408 individus, lo que estableix una proporció de 1802 habitants per llegua cuadrada. Aquest total ve dividit en

Blanchs.	300,430
De color.	282,751

y d' aquests últims solzament ne saben llegir y escriure 6522. A pesar d' aixó las exportacions cada any van en augment: las máquinas han suplert los brassos en cuasi tots los ingenis y lo trevall dels negres pesat y fins inhumani-tari ahir, avuy es lleuger, proporcionat á las forsas del individuo, gracias á aqueixos poderosos elements, dignes fills de nostra moderna ciencia. Pera que pugas millor apreciar la veritat de lo que t' he dit y compendre lo pervindre d' aquest pais, á continuació te poso una estadística de lo exportat en los anys 1866 y 1868:

	1866.	1868.
Sucre, qq.	1.364,568	1.478,593
Melassa, galons.. . . .	5.068,091	5.660,316
Café, qq.	207,341	206,641
Cotó, qq.	9,725	12,221
Tabaco, qq.	21,190	20,314
Cuyros, qq.	7,984	8,366
Aguardent de canya, galons.	16,065	15,045

lo que representa aproximadament un valor de 12 millons de duros. Los datos que 't deixo consignats, recullits ab molta premura, deixan preveure los magnífichs resultats que podrian produhir en aquesta isla, una protecció ferma y una bona administració.

Per acabar lo que referent á Puerto-Rico m' he proposat dirte te recordaré lo que referent á son descubrimient escriu Fray Inyigo Abad y Lasierra en sa *Historia geográfica, civil y natural de la isla de San Juan Bautista de Puerto-Rico*, historia interessant y notable per mes d' un concepte. Diu l' historiador que en lo dia 10 de Novembre de 1493 surtí Colon de la Guadalupe, y navegant al N. E. descubrí las islas Rodona, Antiga, San Martí, Santa Creu y altras que forman ab aqueixas una cadena, donant á las últimas lo nom de Verges. Los índis li donaren noticia d' altres islas y li demarcaren lo rumbo de Santo Domingo, guiantlo per la isla *Biringuen*. Luego que vejé las costas d' aqueixa

li doná lo nom de San Joan Batista; fondejá en una bahía ahont hi trobá pesca abundant y variada. En la platja, diu, s' hi veyá un poble quals casas fetas de fusta y fonamentadas ab estacas, cubertas ab fullas de palmeras y coronadas de miradors, estaban disposadas de tal modo que deixavan en son mitg una gran plassa d' ahont sortia un camí ample, dret y plá qu' arribava fins á la mar: sos marges estaban rublerts de flors, herbas y plantas de moltas menas qu' ab sa verdor donavan una idea de la vegetació d' aquella terra. Al extrem d' aquest caminal hi tenian aixecada una espayosa miranda, dominant la mar, cuberta també ab flors y plantas, á semblansa de las glorietas que 's construeixen á Espanya.

La perspectiva d' aquest poblet disposat ab tal simetria, habia de sorprendre agradablement á nostres expedicionaris, acostumats com estaban á veure en tots los paissos descuberts una vegetació riquíssima, pero cap senyal de civilització. Aixís ho consigna lo dit historiador, afegint que fou tal la admiració dels ardots navegants que determinaren saltar en terra, pero la fugida dels islenys per una part y l' afany de novas conquistas per altre determinaren á Colón lo 22 de Novembre á deixar aqueixa isla que restá olvidada fins que En Joan Ponce de Leon en 1508, 15 anys mes tart, la reconegué de nou. En 1509 s' hi establiren definitivament los espanyols, que hi anaren baix las ordres de En Joan Ceron y *que la trobaren molt poblada y tan hermosa y rica que semblava un jardí* (1).

Acabaré dient qu' aqueixa isla es molt exposada á terratrémols y huracans que destrueixen pobles enters, quan per desgracia, son molt violents. Desde que 'ls espanyols s' establiren en ella se 'n contan ja 18 ó 19, arribant algunas vegadas com en l' ocorregut lo dia 2 d' Agost de 1839 á perdres los barcos anclats en la bahía de la capital.

Crech qu' ab aqueixos datos n' hi haurá prou per donarte una idea, encara que concreta, de la isla de Puerto-Rico. De tots modos penso que opinarás com jo, considerantla d' un gran pervenir, sobre tot quan tinga 'ls medis suficients per explotar las moltas riquesas que per necessitat avuy se mantenen incultas.

(1) Fray Bartolomé de las Casas: relacion de las Indias.

Lo dia 4 d' Agost á las onze del dematí llevarem anclas y varem sortir ab rumbo á l' Habana. Tot lo dia avistarem las costas. Alguns tiburons, qu' abundan en aquestas ayguas, seguian la estela del vapor: es un espectacle curiós veure aquets grans peixos, verdaderas feras marinas, en número de 10 ó 12, treure 'l cap, l' esquena y per últim la cua describint contínuament voltas de círcul dins de l' aygua. Quan se llensan desperdicis á la mar tots se tiran afañosos damunt la presa, sortint sa inmensa boca per sobre de la superficie. Aixó fá que sia perillós, y los oficials á bordo ho advertiren, lo tirar res á l' aygua desde las finestretas dels camarots, puig tan amatents son los tiburons en saltar, que 's contan cassos de viatgers qu' han perdut lo bras al moment d' allargarlo al defora per llansar qualsevol objecte al mar.

A la cayguda de la tarde perderem de vista las costas de Puerto-Rico; traspasarem lo canal de la Mona que separa aqueixa isla de la de Santo Domingo y que pren son nom de una isleta situada al mitg del canal que 's diu de la Mona. Envers la matinada del dia següent vejerem lo cap Enganyo, extrem E. de la avuy república d' Haïtí. Aqueixa isla descuberta per Colon en 1492 y nomenada per ell La Espanyola es la mes montanyosa de las quatre islas conegudas per las Grans Antillas (Cuba, Puerto-Rico, Santo Domingo y Jamaica): los seus primitius moradors li digueren Haïtí, remembrant aixís lo que la caracteriza, pues en son llenguatge indígena Haïtí significa *La montanyosa*. Lo nom de Santo Domingo que prengué mes tart, te per origen lo establiment industrial qu' ab aqueix nom varen fundar los vencedors despres de sa conquista.

Navegavam ab brisa de popa y mar bonansa: lo temps nos convidava á permaneixer en cuberta, que en lo saló la calor era insoportable; per altra part la riquesa del panorama que s' estenia á nostra vista haguera bastat per excitar nostra curiositat, si ja tots no haguessem sentit afany de veurer terra. Figurat los pichs del Cibao, grupo de montanyas que projecta tres cordilleras principals cap al E. al N. O. y al S. O., venint gradualment sas últimas serras á definir á las costas: aquestas, de forma bastant irregular, tan prompte avansan mar endins, com s' enfonzan, formant aixís una porció de radas qu' abrigallan en son clos un mar

transparent com lo cristall: arrant de terra grupos de rocas, verdaders monuments, batudas per las onas, ahont sembla que la naturalesa haja volgut mostrar tot son enginy artístich; unas planuras fértils, las serras rublertas d' una vegetació riquíssima, y damunt aqueixa catifa de vert, ab l' ajuda del telescopi, descubria lo *Gran Yaque* que, devallant dels pichs mes alts del Cibao, venia á desembocar á nostres peus, despres d' haber nodrit ab sa sava la esbelta palma y la magestuosa caoba, lo corpulent roure y lo graciós guayacan. Imagina en aquest cuadro un cel hermós, transparent, ab tota la grandesa que 's presenta en las regions tropicals, y compendrás tota la magestuositat del panorama que 's presentava á ma vista. ¿No es veritat que, com jo, sens un no se que, un disgust interior, al considerar que tants recursos inagotables, tanta riquesa, hage de quedar estacionada sense que pugua adquirir tot aquell desenrotllament de que seria susceptible? Las revolucions contínuas, los governs ineptes, la ganduleria de sos habitants, mantenen aquesta isla pobra, ab exiguas exportacions y encara aquestas son de productos que necessitan molt poch ó gens de cultiu.

Underhill en sa obra *Las Antillas: sa condició moral y social*, fá de Sto. Domingo la descripció següent, que no per llastimosa, deixa desgraciadament de ser certa. «Passarem, diu, per moltes fincas abandonadas, ab sos edificis arruïnats, destruidas sas máquinas, las eynas rompudas y deixadas en mitg dels caminals. Si no fos per la lley que prohibeix l' esportació de tots los metalls; molt temps faria que 'ls restos de la antigua opulencia d' Haïtí, haurian sigut venuts á cualsevol especulador estranger. En eixa llarga excursió varem veure solzament una máquina molent canya per extreuren lo xarop de que 's fá la *tafia*, mena de rom comú ab que s' ubriacan los Haïtians. La máquina 's movia á forsa d' aygua, y aqueixa habia sigut canalizada desde una gran distancia. Trets alguns platanals, y alguns trossets de terra sembrats d' ordi á la bora de algunas barracas, no hi habia senyals en cap mes lloch de la fertilitat sorprenent d' aqueix magnífich plá».

Mes avall, planyentse d' aqueix abandono, conté párrafos tant edificants com los següents: «En temps de la ocupació francesa, ans de la revolució del 93, produhia eixa isla mi-

llons de bocoys de sucre: avuy no 'n produeix ni un; tot es desolat y arrunat. Los prats destruits; las terras, altre temps engalanadas ab tanta canya de sucre, avuy son ermas y cubertas de rostoll. Las obras de canalisació fetas per poder regar y que varen costar sumas inmensas, son ja pilots de runas. De la rella se n' ha perdut lo recort. Un pais que pot donar ademes del sucre y café, cotó, tabaco, cacao, especies, tots los fruyts tropicals y molts dels d' Europa, jau sense cultiu, desolat, mort. Solzaments' extreu una mica de campecho: l' ébano, la caoba y altres fustas preciosas no, puig jamay s' usa la destal del llenyater, y quan aixó succeeix es tan sols per l' us particular».

Per acabarte de donar una idea d' aqueix pais tan desgraciat y afortunat á la vegada; d' aqueixa gent tan estúpida ab inteligencia, com grans son sos recursos naturals, bastará tan sols mencionarte las condicions morals de sos habitants, descritas també per lo ja dit Underhill, per Webley, missioner, y altres viatgers. Apart d' alguns negres mes civilisats que son cristians, la majoria d' ells profesan la religió de *Vandoux* ó sia l' adoració de la serpent, superstició africana, que fins á cert punt demostra un estat de retrocés en eixos negres á sa primitiva barbarie. Lo ceremonial en sos actes religiosos lo verifican del següent modo: Al entrar en lo lloch escullit se treyhen las sabatas y 's lligan lo cos ab mocadors en los que hi predomina lo color roig. Se coneix lo rey per la cinta escarlata ab que engarlanda sa testa á modo d' una corona, y una faixa del mateix color distingeix á la reyna. Se coloca la serpent demunt d' una plataforma, y allí se li rendeix certa adoració salvatge que 's manifesta per medi de cants d' estranya lletra, deixantse sentir bastant la paraula tafia, que com ja t' he dites es un licor ab que s' ubriacan frequentment.

Despres de finit son cant y las convulsions y gestus que 'l segueixen, y que son molts, tancan la serpent dins d' una caixa, sobre la que hi munta la reyna, esforsantse á tremolar y pronunciant oráculos ab prechs de sos adoradors. Alashoras lo rey posa la ma demunt la caixa, ahont hi ha l' ídol, y, prenent son cos lo mateix tremolor qu' ans ha fingit la reyna, lo comunica á tot lo círcul, de modo que tots se posan á tremolar d' un modo endiablant. Despres d' eix tremolor executan uu ball salvatge y beuhen tafia fins

que 'ls mes flachs cauen com á morts en son lloch. Ubriachs tots ells, segueixen representant escenas lascivas, que la decencia no permet esmentar, y que serian prou per espantar tots los deus de la gentilitat, si fos que existissen eixos deus.

Quin cuadro de barbarie mes horrible! Y has de tenir en comte per no creure exagerats aqueixos datos, que 'ls trech de relacions fetas per abolicionistas inglesos.

Per lo demás lo comers avans tan notable que feya ab Inglaterra, avuy es molt limitat. La Fransa n'hi fa una mica mes, y cada any alguns barcos alemanys hi van á carregar de tabaco. Pero ab tot, la desproporció es tan notable entre lo que produeix y lo que podria produir, que no val la pena d'esmentarho. Bastará tant sols dirte que en 1790 las exportacions se valuavan á 28 millions de duros y avuy los datos oficials mes exagerats arriban ab prou feyna á 2 millions y mitg.

Ab creixent admiració, puig be s'ho valia la rica vegetació que centinuament se presentava á mos ulls, al mateix temps qu'ab greu sentiment al pensar que tanta riquesa te de permaneixer estacionada, navegarem dos dias. En la nit del tercer varem solcar lo pas del Vent que separa aquesta isla de la de Cuba, descubrint á la matinada la punta Maisi extrem E. de la perla de Nostras Antillas.

JOSEPH BLANCH.

Habana y Agost 15 de 1872.

A UN LLORER

Com jo, olvidat, sobre la dura roca
vas estenent ab pena tes arrels
y may podrà ta escanyolida soca
arribar mes amunt que la paret.

De primavera sento ja l' auflayre
que de tes fulles. grata, se despren,
y 'l vent de Mars que passa rondinayre
diu que la neu s' escorra de Montseny.

Lo sol que avants anava tant depressa,
sembla se atura en ton fullatge vert
y ab los raigs de claror que al sobre 't vessa
te dona vida pera creixer mes.

Axis que passen las bufants marsadas,
derrers sospirs de agonejant hivern,
tes branques pujarán mes enfilades,
portant l' auflayre de la gloria al cel.

Quant al estiu lo sol casi no 's pongue,
y lo llevant se toque ab lo ponent,
plasenta sombra pera que me dongue,
vindré tranquil á reposá á ton peu.

Mes ay! Lo sol surt per tothom, y encare
que dongue vida á tots los sers vivents,
per mes que ho semble, solament se para
en los que tenen fondes ses arrels.

Y mentre al cor s' estenen de la terra,
la sanch que brota tot xuclantne d' ell,
lo pla encatifan, coronant la serra,
y esmaragdant les bores del torrent.

Jo prou voldria de sos raigs lliurarme
sota tes fulles, quant l' estiu vingués,
y 'l front ardent ab elles coronarme,
tot respirantne ton gloriós encens.

Prou me plauria sentí 'l vent com passa,
duhent lo ressó de tot lo mon enter,
com si d' Homero saludés la rassa,
com si del Tasso respongués la veu.

De ton fullatge tálam ne faria
hont entre roses elle reposés
mentre jo mos amors li cantaria,
vetllant son somni y respirant s' alé.

Mes si Deu vá voler que entre la penya
tinguesses de brotar ab dolor greu,
y en comptes de colrarte te desdenya,
fregantne ton costat lo passatger;

Y si la pols que del camí t' arrufan
ta verdor mes jamada ne marceix,
y tes branques migrades no s' estufan
per entortolligarse ab mos cabells;

Tinch de venirte mon llorer á veurer,
tinch de venirte á veurer sovintet,
y pera ton dolor pogué distreurer
jo provaré si puch distreure 'l meu.

Pus que axis com axis la malhauransa
nostres destins en la desgracia uneix,
abdos unim també nostra esperansa
contra la pols que del camí nos vé.

Que jo, com tu, també volguí posarne
fondes arrels á dintre un cor de cer,
y al calor de sa sava remontarne
á fins á mos desitjs mos pensaments.

Y sabs que m' ha passat? Que ma grandesa
desvanexers he vist al devant meu
com fent brincar ta branca mes estesa
fugen del sobre tot un vol d' aucells.

Per ço sovint jo 't vull estendre 'ls brassos,
ja que abraçats potsé 'ns tindrem mes fermes,
que en la terra no hi ha pas millors llassos
que aquells que la desgracia 'ns ofereix.

Y jo, cantant de mon amor les penes,
llahors á ta amistat tributaré,
y si vida no hi corra en nostres venes
per allargarla de la mort després

A cada cant que arribe á ton brancatge
espolsa 'l cap, batentlo de content,
y per migrat que siga ton fullatge,
si una fulla te 'n cau, la culliré.

JOSEPH SERRA Y CAMDELACREU.

Malla 10 de Mars de 1875.

QUAN VE 'L BELL TEMPS

IX

¡Y encara diuhen que la vida es trista,
que 'l mon gens bonich es!
flors, aucells, dias purs, perfums y cántichs!
Digáu ¿qué voléu mes?

XIV

Oh papallonas, papallonas,
¿per qué xucléu las flors d' aquí?
jo 'n sé unas altrás de mes bonas
y que no son en cap jardí.

Dexáu las flors d' eixa contrada,
anéu á uns llavis que jo sé,
¡y ja veuréu quina melada!
¡y ja veuréu quin clavellé!

XIX

¿Vols vindre pe 'l camp á voltar,
hermosa que 'm robas lo cor?
las rosas veurém esclatar,
y 'ls dos parlarém del amor.

Hermosa, d' aucells y d' aucellas
los tons mes bonichs sentirém,
veurém com se 'n van á parellas,
y 'ls dos, de l' amor parlarém.

Llavors sentirém que units muntan
olors de una flor y altra flor;
veurém los rihets com s' ajuntan:..
y 'ls dos parlarém del amor.

XX

Sempre amor! estima, cor,
no 't cansis may d' estimar,
oh! sempre amor, sempre amor!

un riu; no n' hi ha prou, un mar,
y aqueix, quan mes gran millor.

Siga amor tot lo meu ser,
l' amor es un vell plaher,
un vell plaher sempre nou;
estima á mes no poguer,
que may d' amor se 'n sent prou.

J. MARTÍ FOLGUERA.

MINISTERIO
DE CULTURA

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA

174. La sant Honorat. *Oure sa veu de bronze y reunir-se com electri-sats los catalans tot era hu* etc. JOSEPH FITER É INGLÉS.—175. Catalunya.—176. Guapa ó lletxa? *Carta á un bon xicot*.—177. Desitj del ánima. *La mort es vida per unir-se ab Deu*.—178 Sómit. *Si corréu per tot lo mon—eix escrit per tot arreu—cal trobarhi, y llegireu:—«la vida com néu se fon»*.—179. A la tomba de ma aymía. *Com pot ser viure l' amor—si n' es mort qui l' estimava?*—180. Recorts de la fira de Vich. *Quants se 'n fan de casaments—en lo dia de la fira*.—181. Cor de roca, y cap de seny. *Ells son...*—182. A mon Net. *Ull*.—183. Una orfaneta. *Contan que hi ha dins ton pit—tot una historia d' amor*.—184. La Catedral. *Sursum corda*.—185. A un infantó recent batejat. *Id por el mundo, dijo el Señor á sus apóstoles, y enseñad á todas las gentes, bautizándoles en el nombre del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo*. (S. MATEO).—186. Un poeta. *Sobre ma tomba*.—187. Una esperansa morta.—188. Un tros d' historia del llum. *Ay llumets d' oli y de cera!*—189. Los Pirineus. *Nomen aut numen*.—190. Recort.—191. Prosa en vers.—192. Dolor. *Qui no te cor no plora*.—193. La vida. *Amor*.—194. A Laura. Epístola satírico-moral sobre educació. *Si 'l cor y la inteligencia no s' agermanan no hi ha felicitat*.—195. La lluna. *Patria, jo t' amo*.—196. Amor.—197. L' ángel y la dona. *Benefici per agravi*: drama en un acte.—198. Prou guerra. *Feu rotllo*.—199. Animas. *Pro fidelibus defuntis. Pater noster*.—200. Deliri. *Fiat*.—201. Lo sacrament d' en Jofre. *No se 'n gaudirá*.—202. Fortuny. *Quedó en el suelo, miedo en el corazon, llanto en los ojos*. F. LUIS DE LEON.—203. Lo pedris de la font.—204. Sonets. *Amor*.—205. Epístola. *Umbram pro corpore. Temamos al Señor que nos envia* etc. RIOJA.—206. Lo llit de la mort. *Pulvis eris pulvis reverteris*.—207. Les papallones.—208. Un somni. *Pensé que para mi amada* etc. DIEGO V. TEJERA.—209. En las ruinas

de Poblet. *¿Que se hizo el rey D. Juan?* JORGE DE MONTEMAYOR.—210. Cuydados de una mare. *Barons avans que jorn sia.* ROGER DE LAURIA.—211. Cant d' amor. *Fiat.*—212. Epístola. *N' hi ha en fi que relliscan en los abismes del dupte* etc. J. A. GATELL.—213. Desitj.—214. La música. *Don Dorondon s' está al terrat.*—215. Los senyors deles *Es.* *Y cridan, beuen, s' aixordan mentre 'l porró 's va vuydant.* ROCH ROCA Y ROQUÉ.—216. A un jove, Epístola. *Que suave que pasa las montanyas* etc. RIOJA.—217. Las tres caixas. *¿Si fos veritat!*—218. Realitat. *Crit de la mort.*—219. La llar payral. *Consagra 'l lloch hont nasqueres,* etc. PITÁGORAS.—220. A la meva musa. *Epístola satírico-moral.*—221. Lo Apóstol. *Cursum consummavi* D. PAULI.—222. A la pus bella parla. *No morirá.*—223. *¡Oh Unitat! Unus Dominus, una Fides,* etc. SANCTI PAULIS.—224. La calumnia.—225. Catalunya. *Tout enfantoun amo sa maire, tout auceloun amo soun nis.* MISTRAL.—226. Epístola satírica moral, contra la fal-lera per la política. *Pren exemple.*—227. Lo ball de la moixiganga. *Majorum institute.*—228. A la pau. *Mare de la llibertat.*—229. A la meva nena. *Testis temporum, lux veritatis.*—230. Bon obrar porta bon fruyt (quadro dramátich) *Corregir deleitando.*—231. Los deu manaments de la mare. *Cada hú es fill de sas obras.*—232. La alegría. *Cap.*—233. May.—234. La festa dels Jochs Florals. *Robadoras del meu cor.*—235. Soletat. *Que descansada vida la del que huye el mundanal ruido.* FR. LUIS DE LEON.—236. Lo castellá de Milmanda. *Lo poble ho conta.*—237. Desconsol de una mare. *¡Oh que trista n' es la vida!*—238. Ode á Dieu. *Unus et trinus.* etc. S. AGUSTIN.—239. L' áliga. *La tristesa de mon cor.*—240 La Mort.—241. Plany. *En aquesta vall de llágrimas.*—242. Una vesprada. *Salut ¡oh Fides!*—243. Una festa major. *Qui pogués serhi.*—244. L' aucellet.—245. Las tres virtuts. *Fe, esperansa y caritat.*—246. *¿Donchs?*—247. A mon derera. *Soletat.*—248. L' hereu. *La casa no caurá pas*—249. L' esglay del francés. *Si molts combats fá, molts llores aplega.* F. PELAY BRIZ.—250. La miseria.—*Com ne só tan pobreta—ja sabs que 'n lloch tinch posada...*—251. A una pastoreta. *Que n' es de rossa la nina.*—252. Cansoneta del presoner. *Somnis alegres, tristos recorts.*—253. La gloria. *Dijo un curro: la gloria—tambien la alcanza el burro—en la noria.*—254. Nit bruna. *Es de nit—tinch doló al pit—y gran sordera.* M. ALMASQUÉ.—255. Drets y torts. *Lo del punyalet vos diuhen.*—256. Lo nostre poema. AGERE.—257. L' escala.—258. Lo pacte de Pedralbes. *Remordiments*—259. Sentiments d' un bon patriçi. *Dulce et decorum est pro patria mori.*—260 La mantellina blanca. *Per las noyas de montanya* etc.—261. A las nits. *Silenci complet.*—262. Fit á fit.—263. Diálech *¿Oy?*—264. La Oració. *A Deu me encomano.*—265. La gran diada. *Justi autem in perpetuum vivent.* BIBLIA.—266. Planys d' un cor que busca á Deu. *¿Vos en tal abandono quan terra y cels teniu, gran Deu, per trono?*—267. Influxo moral de la dona en la societat. *La mujer prudente edifica* etc. SALOMON.—268.

Cant de Salomó. *Ego dilecto meo et dilectus meus mihi.*—269. ¡¡Gloria!!!
De esa inmensa pasion que llaman gloria, brota en mi corazon la ar-
diente llama.—270. La mort del just. *Morir para quien muere en Je-*
sucristo etc.—271. A una aucella. *Spes.*—272. La besada de la Mort.
La blasfemia que comensa al infern li fa acabar.—273. Mon amor. *La*
serenata.—274. La Fábrika. *Del treball ne 'ix lo descans.*—275. A la me-
 moria del defensor de la immortal Girona en Marian Alvarez de Cas-
 tro. *La mort dels héroes es la vida dels pobles en la historia.*—276.
 Plant de Job. *Nada se hace en la tierra sin motivo y de la tierra no*
nace el dolor. (LLIBRE DE JOB).—277. Ma il-lusió.—278. Lo plant del
 orfe. *D' anyoransa 'm moriria sino fos lo blau del cel.*—279. Lo darrer
 jorn. *Semper semperque.*—280. Las as y les es. *La sanch no arribará*
al riu.—281. Concell. *Sabiduría mare de la ciencia.*—282. L' esperan-
 sa. *L' esperansa may se pert.*—283. Al pondre 's lo sol. *Amor es vida.*
 —284. A una Nineta. *Veritat.*—285. La orfaneta. *L' olvit es la festa.*
 —286. La festa major. *Usanças de la vellura.*—287. Los dos reys.
Cain y Abel.—288. Las duas reynas. (Quadro dramátich) *Esta es jus-*
ticia de Dios: quien tal hace que tal pague.—289. Los catalans. *In se-*
cula seculorum.—290. Claris (quadro dramátich). *Sibi nullus omni-*
bus omnis fuit.—291. Indíbil y Mandoni. *Auba de Catalunya.*—292.
 Narracions y llejendas. *La tradició es l' ánima dels pobles.*—293.
 Lo remordiment. *Perdonaunos nostres culpas etc.* PARE NOSTRE.—
 294. Madrigal. *Quanta mudança al cor nia.*—295. Grat recort. *Amor*
pur.—296. La revolta del vectigal. *Qui vulla la carn sens pegar lo vec-*
tigal etc. A. DE BOFARULL.—297. A la Verge María. *Quan delicada-*
mente me enamoras. S. JUAN DE LA CRUZ.—298. A la Poesía. *Lux*
mundi.—299. Deu narracions. *D' açí d' allá.*—300. Nostre temps.
Epístola á Guillem. Merveilles de notre temps, gloire de notre siècle
etc. DUPANLOUP.—301. Vuyt romansets á la Verge María. *Canta, can-*
ta, lira meva.—302. La cansó del hereu. *Teniu sort la vida mia etc.*
 —303. La conquesta de Barcelona. *Llijenda del temps vell.*—304. Na-
 dal. *Charitas.*—305. La teixidora. *Tot fent via.*—306. La caritat. *Dig-*
na de Deu.—307. A una pobre nina. *Com es tan pulida y pobre etc.*—
 308 Anyoransa. *Vull cantar damunt ma fossa, girats mos ulls vers ma*
patria.—309. Meditació. *Et in diebus illis quærent homines etc.* APO-
 CALIPSIS. 9-7.—310. Un dia de pluja. *Dolor.*—311. Al meu amor. *Es-*
paransas.—312. La posta del sol. *Hasta demá.*—313. La patria cata-
 lana. *Avant! avant!*—314. La cansó dels trenta. *Qui la ha feta esta*
cansó. BALAGUER.—315. En l' altura. *Fides, Amor.*—316. Ensomni.
Amor, passió, deliri, odi, gelosia, fel, se succeheixen en l' imperi del mon
etc. J. SARDÁ.—317. Las bonas obras. *No 'm deixau.*—318. A la ma-
 tinada. *¡Oh dolor!*—319. La veritat. *Vita.*—320. Maria es lo nostre am-
 paro. *Regina sine labi concepta.*—321. L' agonía d' un patrici. *Pro pa-*
trie.—322. Misteris de la vida (quadro dramátich).—323. Lo rey pre-
 soner. *El pulgar quebrar y no doblar.*—324. La dona. *Irnavau.*—325.

Los set pecats. In metzo del camin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura. DANTE.—326. Reculliment. *Ascolta.*—327. La Patria Catalana. *La patria catalana nos torne Dèu.*—328. La branca del amor. *Un jorn de fermesa.*—329 L' amor. *A un angelet.*—330. Los arbres de mon jardí. *Ilusió.*—331. Catalunya. *Quam dulcius est pro patria mori.* CIC.—332. Lo segle d' or. (Carta á un amich). *Memento.*—333. La Cotillayre. *Paraula es paraula.*—334. Lo Pont. *Passem de llarch.*—335. La flor natural. *Deúmela.*—336. A Poblet. ...*cuya afrenta publica el amarillo jaramago.*—337. Lo Castell. *Tornará 'l temps vell.*—338. La flor de Urgell. *Si la terra 'us fou ingrata—dalt del cel Deu vos juntá.*—339. Tortosa deslliurada. *Llegenda en romans.*—340. La corona real. *Al carré del vidre.*—341. Fantasia. *Amor.*—342. Mossen Jordi. *Verdades amargas.*—343. De sol á sol.—*Fué un meteoro.*—344. La deshonra. *Der Schlaf eines narsen.* SCHULTZ.—345. Sant Bernat de Alcira. *Llegenda religiosa.*—346. La derrota de 'n Bellefonds (Any 1684) *En este sitio memorable habia de alcanzar aquella ciudad ilustre otro de sas altos y legítimos títulos de gloria.* BALAGUER.—347. Los fills de Catalunya. *La mare Catalunya—no fú mes que plorar.*—348. Gesta de pau. *Recognocerunt proceus.*—349. Al ángel caygut. *Abim.*—350. Sibila. *Implacable muger—serás servida* (CIENFUEGOS).—351. ¿Ahont?—352. Amor del altre mon.—*Dorm en pau.*—353. Los companys de Sertori. *Nic multæ qua se manibus Q. Sertorii turmæ terræ mortalium omnium.*—354. Promesas falsas. *Vull banyarme en ta mirada—mes que sia per morir.*—355. La nit de Reys. *Pobre mare.*—356. Neguit de rey *Aixó no es viure.*—357. *** Sens lema.—358. Per un floch. *¡Ay lasseta! que faré?*—359. ¡Oh Mare méva. *Tórnám ¡ay! á las montanyas—de boyras y neus cubertas* (LO GAYTER DEL LLOBREGAT).—360. La Verge de las Mercés. *Llegenda poética religiosa.* 361. La monja. *Y encerrada me consumo—y se pierden como el humo—mis dias de mas valor.* (ZORRILLA).—362. Pro fide et patria.—363. Un expósit.—364. La bandera de Santa Eularia (Cansó).—365. Cansó de Sant Jordi. *Vos que feu miracles.*—366. Cas veritable. *Dèu sab perque.*—367. Lo mantell de la reyna. *No tornaré.*—368. A Barcelona. *Reyna blanca sentada prop de l' ona.*—369. Lo lay de las tres flors. *Bon repós y bon remey.*—370. Fe y patria ó la llegenda de Santa Eularia *Christiani lætabantur circus in cælestibus meruisse habere patronam.* (ACTA MARTIRII EULARIÆ.—371. A Jesús crucificat. *Dulce lignum dulces claros—dulce pondus sustinent.*—372. Crit de l' ànima. *Tenebras!*—373. La sardana. *Suene la gayta ruede la danza.*—374. Los redemptors. *¡Sempre!* 375. La campana d' Osca. *Ja repica.*—376. La batalla del port. *Mas temian la afrenta de no vencer que el peligro de ser vencidos.* (ZURITA).—377. Girona immortal en 1285.—378. L' avi. *Quadro dramátich.*—379. Amor y vida. *Te quiero mas que á mi vida—mas que á mi padre y mi madre.* TRUEBA.—380. Cas veritable. *Dèu sab perqué.*—381. A la bellesa. *Amor del mundo.*—382. Lo salt de la regna mora. *Avall! Avall!*

- 383. La pau del beamontés. «*Visque D. Kárles*» (1461).—384. Epístola satírica contra la falsa virtut. *No es virtut la bona paraula, sino 'l bon exemplar*,—385. Rocas y espinas. *Quo pulchrior est rosa, plures habet* etc.—386. Las Creuadas. *Dèu ho vol!*—387. Al fill de una casa bona. (*Poesía religiosa*).—388. Lo fadrí major. *Me'n han fet fadrí major—de las vostras esposallas*.—389. Malehits! *Patria*.—390. L' anima al seu espós. *Reconciliació*.—391. Nit de Reys.—392. Lo somni de Adam.—393. La masía dels amors. *Las pastoras gentils de la comarca*.—394. A Mariano Alvarez defensor de la immortal Gerona. *Gloria*.—395. Als héroes del Bruch. *Sols de ánimos grans es l' heroisme*.—396. Avant! ¡¡*May!!*—397. Fe grega. ...*é cuydaxus que així com ell era plé de tota llealtat*. (MUNTANER).—398. Tristesa del cor. (Drama en un acte.) *La virtut es lo que tots devém envejar*—399. L' anell d' en Coradí. *Genutriea dell onor de Sicilia é d' Aragona*.—400. Lo rellotje de sol.—*Omnes vuluerat, última necat*.—401. Amor. *Per fer número*.—402. Livingstone. *Exelcior*—403. Sonet. *Benhajan los Jochs Florals*.—404. Las duas baladas. *Amor y fé*.—405. Patria. *Facit indignatio versus*.—406. L' últim raig de sol. *De Josafat s' esten la llum del auba*.—407. La aurera de la fé. *Ja'n baixan los pastorets vestits ab samarra*.—408. Los Pirineus. *Bressol de la patria*.—409. Follías. *Son lo mirall dels pobles*.—410. Fides. *Prega*.—411. Remor del bosch. *La passró*.—412. Aspiració. *E questo basta al vostro salvamento*—413. L' agonia de un rey. *Fassau rey á qui dret tinga*.—414. Bernat de Cabrera. ***.—415. Lo Poble. *Per me reges regnant*.—416. La guerra.—417. Lo plor de la madrastra. *Cástich de Dèu*.—418. Los follets —419. A Fortuny. *Nadie la mueva*.—420. La mort dels cristians. *Christiani ad leones*.—421. Als pagesos. Sense lema.—422. Lo nuvi del mur. *A bodas me convidas*.—423. Restos mortals. *Quod ego eras ero*.—424. Oració de l' auba. *Dèus, Deus, meus—Ad te de luce sigila*.—425. La Patria catalana. *L' amor de Dèu, la llar de la familia*. (AMER).—426. Adeu siau. *Ay adeu Teresa galana*. (Cansó popular).—427. Un quadro. Quadro dramátich de costums catalanas.—*Soy eg simples avu art*.—428. L' or ó bé 'l cor.—*Y quant la tingué al costat—donantli una flor de olor* etc.—429. La creuheta d' or.—*Tinchme per prés é non só, empresonat*.—430. A. Cabrineti. *Polve d' eros sará la polve tua*.—431. La festa major. *La festa major—Vint anys després*.—432. Mon sospir.—433. La pesca de la sardina.—434. Importancia de la Agricultura.—435. Epitafis. *Requiescat in pace*.—436. Tribut. *Felices los que mueren en el Señor*.—437. Petitas historias. *Dèu vos dó sort*.—438. Llivertat es vida. ¡*Pobre Poble!*—439. Santa Eularia. *La bandera*.—440. L' hábit fa 'l monjo.—441. Lo crit de la sanch. *Cain ¿ubi est Abel frater tuus?* etc.—442. A Santa Eularia. *Veni sponsa christi, accipe coronam quam tibi Dominus præparavit in æternum* etc. (Missale Romanum).—443. Santa Eularia. *In hoc signo vinci*.—444. La corona. *Del arbre caygut tothom ne fa llenya*.—445. Las glorias de Santa Eularia y de sa bandera.—446. La

crema de Perelada. *Desclot Cap. CL.*—447. A Girona. *Inmortal.*—448. Bròts. *Brots que no arriban á brancas.*—449. La bandera de Santa Eularia. *Mostróse la santa tan amante.*—450. Presonament del Príncep de Viana.—451. La bandera de Santa Eularia. *Ab tu lluytarém per terra y mar.*—452. L'ànima de n' Alvarez. *May retut.*—453. Lo rossinyol de la Devesa. *Filomena con voces acordadada es* (RIOJA).—454. Teatro catalá. Sas tradicions—son estat actual—fins á quin punt es que convé son foment. *El teatro es la fotografia de las naciones.*—455. La mártir catalana. *Deu y la Verge.*—456. Indíbil y Mandoni. *¡Auba de Catalunya!*—457. La batalla d' Ylerda. *César y Pompeyo.*—458. ¡Llum! (cróquis de un poema). *¡Dars mehr hercink omme!* (GOETHE).—459. Lo mercadal. *Solo el hambre y la falta de municiones pudo vencer tanta obstinacion* (*historiaire francés*).—460. Las tres llegendas del cor. *Patria, fé y amor.*—461. La bandera. *Cançó.*—462. *Invenerunt me custodes qui circumum civitatem*—463. A Girona.—464. La folla del Castell de Bell-lloch. *Quan toca tres cops l'esquella etc.*—465. La Bandera de Sta. Eularia. *Veni-vidi-vinci.*—466. Girona.—Independencia.

Lo que 's fa públich per satisfacció dels interessats.

J. ROCA Y ROCA.

20 Abril 1875.

PREMI DE LA FLOR NATURAL.—N.º 131. Lo cant dels aucells.—Lema: Con diferente voz se condolecen.—Garcilaso de la Vega.

Primer accéssit.—N.º 341. Fantasia.—Lema: Amor.

Segon accéssit.—N.º 343. De sol á sol.—Lema: Fué un meteoro.

PREMI DE LA ENGLANTINA D' OR.—N.º 353. Los companys de Sertori.—Lema. Hic multæ quæ se manibus Q. Sertorii turmæ terræ mortalium omnium...

Primer accéssit.—N.º 350. Sibila.—Lema: Implacable muger, serás servida.—Cienfuegos.—La condesa de Castilla.

Segon accéssit.—N.º 367. Lo mantell de la reina.—Lema: No tornarà.

PREMI DE LA VIOLA D' OR Y ARGENT.—N.º 268. Cant de Salomó.—Lema: Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi.—(Cantica canticorum. C. VI.

Primer accéssit.—N.º 326. v. 2.—Reculliment.—Lema: Escolta.

Segon accéssit.—N.º 142. Amor.—Lema: Que fora 'l viure si ab la mort finissen de nostre esprit las somniadas ditxas?—(F. P. Briz.)

Lo qual se anuncia pera coneixement del públich y satisfacció dels interessats.

Barcelona 19 Abril 1875.—*Lo Secretari,*

J. ROCA Y ROCA.

— Los premis extraordinaris que quedavan pendants, han sigut adjudicats en lo dia de avuy, en la següent forma:

PREMI DE LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE TARRAGONA. — Lo Consistori l' ha declarat desert, per no haverhi composicions de prou mérit.

PREMI DE LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE LLEYDA.—N.º 457. La batalla de Ilerda.—Lema: «Céssar y Pompeyo.»

ACCÉSIT.—N.º 291. Indíbil y Mandoni.—Lema: «¡Auba! de Catalunya!»

PREMI DE LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE GIRONA.—N.º 248. L' heréu.—Lema: «La casa no caurá pas.»

ACCÉSIT.—N.º 377. Girona immortal en 1285.

PREMI DEL ILM. SR. BISBE D' AQUESTA DIÓCESIS.—N.º 449. La bandera de Sta. Eularia.—Lema: «Mostróse la santa tan amante de la Cruz de Cristo, y de su patria, que ni viva ni muerta la dejó.»—(Francisco Garau.)

PREMI DE LA JOVE CATALUNYA.—N.º 427. Un quadro.—Lema: «Soyez simples avec art. (Boileau.)

ACCÉSIT.—L' avi.—Quadro dramátich.

PREMI DE LA SOCIETAT ARTÍSTICA Y LITERARIA «LA MISTERIOSA».—No s' ha adjudicat.

ACCÉSIT.—N.º 300. Nostre temps.—Epístola á Guillem.

PREMI DEL ATENEO BARCELONÉS.—Lo Consistori l' ha declarat desert per no haverhi composicions de prou mérit.

PREMI DE D. ALBERT DE QUINTANA.—També 'l Consistori l' ha declarat desert per no haverhi composicions de prou mérit.

PREMI DE LA REDACCIÓ DE LA RENAXENSA.—N.º 299. Déu narracions.—Lema: «D' assí d' allá.»

ACCÉSIT.—N.º 292. Narracions y llegendas.—Lema: «La tradició es l' ánima dels pobles».

Lo que 's fá públich pera coneixement de tothom y satisfacció dels interessats.

Barcelona 22 Abril de 1875.—P. A. del C.—*Lo Secretari,*

J. ROCA Y ROCA.

BIBLIOGRAFÍA

GUSPIRAS. *Colecció de poesías originals de Felip de Saleta y Cruixent, Llicenciat en los Drets civil y canónich y administratiu, etc.*—Barcelona.—Imprenta de la Renaxensa.—Montjuich del Bisbe, 3, baxos.—1875.—Un tomet de 96 planas, ab un prólech del mateix autor.

Será fill de lo que 's vulga, pero es lo cert que 'ls poetas moderns de Catalunya han tingut una especial predilecció per la forma métrica assonantada que vulgarment se diu romans, sempre que han usat del vers de vuyt sílabas. Recorreu las planas dels volums dels Jochs Florals, las coleccions de versos fins ara publicadas, y veureu com escassejan los exemples d' aquellas elegants y sonoras combinacions de quatre, de cinq, de vuyt y de deu octosílabos que ab tanta prodigalitat presenta la literatura castellana antigua y moderna.

Per á nosaltres, que no concedim privilegi esclusiu, ni molt menos, á cap forma y que som de parer que ab mes ó menos treball totas las llenguas se plegan á las exigencias del qui las maneja, si es que vol y fa 'ls medis necessaris, semblant esterilitat es de lamentar, molt mes quan alguna prova té dada la nostra de que no viu tant encarada que no sápigam dob legarse, per mica que se la galanteje, fins á adquirir lo grau de flexibilitat necessari á cubrirse ab vestidura tant primorosa.

La afició que á aquestas formas métricas qual desús deplorem demostra que tè l' jove autor de las *Guspiras*, si á la colecció que dú aquest nom hem d' atenirnos, nos prevé tant en son favor, que ella sola 'ns escusa alguns defectes que, retóricament consideradas, poden trovarse en sas composicions, com contribuheix també á escusarlos la consideració de las moltas dificultats que hi ha que vence per á arribar á serne mestre. Encloure un pensament dins d' aqueix motllo estret sense que s' hi note embrás ni violencia, obtenir per á la frase una correcció prosódica y sintáxica tal que ni hi sobre ni hi falte un sol mot ni cap dels usats hi vinga massa estret ni massa ample, vestir la idea de manera que no aparegue possible trovar un medi d' expressió mes gráfich ni mes á propósit, es cosa no massa fácil per á tothom y no hem de ser nosaltres qui, per no haverho conseguit sempre 'l Sr. Saleta, n' hi fassém un cárrech grave, molt mes quan, en mitj de tot, apareix sempre clara é intel·ligible la idea que preten expressar en sas composicions. Si 'n fem menció es única y exclusivament ab lo bon fi de que l' autor de las *Guspiras* fixe sa atenció en aquest punt y, si trova que tenim rahó, procure en lo successiu esmenar la falta, cosa de que 'l judiquém capás ab sols que 's prengue la paciència de subjectar sas obras á un detingut treball de llima que 'n puleixe y afine la superficie.

Aquest treball de llima es doblement necessari dat lo género poétich que 's mostra propens á cultivar lo Sr. Saleta, género de que son mostra constant las composicions inclosas baix lo nom de *Guspiras*.

Tenim per costum, quan llegim un llibre de poesías y volem formar d' ell un concepte exacte, exacte, s' enten, segons la nostra pobre manera de veure, lo dedicarnos á fer agrupacions, á fer classifi-

cacions de las mateixas per lo que podriam, enmanllevant una frase á la zoología, dir familias poéticas; porque indubtablement, no essent com no pot ser universal un poeta, sas obras responen totas dintre de sa multiformitat á un determinat número de tipos generals, correlatius á las direccions, altrás tantas en número, que segueix en son vo' sempre limitat sa inspiració á ellas guiada per l' instint de sa aptitud.

Com a resultat de semblant treball analítich, en estrem fácil en lo cas present, classifiquém las poesías del Sr. Saleta en tres partidas, que, y prescindint de la major ó menor propietat terminológica, podriam anomenar: subjectivas, objetivo-filosóficas y satíricas. Perdone 'l lector que 'ns valgum de termes tant abstractes y tant pretensiosos: no 'n trovem que respongan mellor á la idea.

Subjectivas hem anomenat las composicions de la primera partida, que equival á dir, íntimas: manifestacions breus del estat moral del autor en determinat instant; confessions escapadas á sa ploma en un moment d' espontaneitat, de sas ideas, de sos sentiments, de sas passions personals detalls anatómichs de son esperit que, ara en alas de la esperanza 's remunta per las regions del pur idealisme, per los estrellats espays de la ilusió, ara sentint, com l' aucell á qui detura 'l fil ab que 'l tenen lligat, la estirada del llas que 'l subjecta á la terra, retorna al pes de la decepció y del desengany á las ermas planas de la realitat y de lo finit: capítols d' aqueixa historia íntima que es la de tothom ab las leves variants que hi aporta la manera de ser especial de cada hu. Objetivo-filosóficas las segonas, impresions formadas en la contemplació de la naturalesa moral dels altres, apuntes presos al vol en la observació del mon estern al poeta, de sos sentiments, de sas ideas, de sas passions generals, del contrast que aquestas ofereixen, de las contradiccions en que viuhem, de las antítesis incomprendibles ab que 's manifestan. Y satíricas per fi las últimas, varietat d' aquestas segonas, cáustica censura de certs vicis, de certs defectes socials, de certas preocupacions estranyas que son manifestacions de la economía moral del home que podriam dir esternas comparadas ab las que ho son internes, que á sa vegada son esternas en relació ab la individualitat del poeta.

Esperem que 'l lector haurá comprés la idea que volem esplanar á pesar dels termes en que ho fem, únichs que trovem al alcans de la nostra ma per á esposarla, encara que incompletament. Si no temessem allargar y fernos pesats, concretariam mes la idea; pero fora precis presentar al lector una llista de las composicions que en cada grupo incluhim y precisar be la naturalesa d' algunas que á primera vista, com diria un gramátich, son ambiguas ó comuns de dos, treball que no se 'ns agrahiria com no l' agrahiriam nosaltres á un tercer, si es que 'l llegiam.

Entre aquestos tres grupos dem la preferencia al tercer. Al primer li falta en general veritable originalitat de pensaments. Nosaltres volem veurehi en aquest género que ab tan d' éxit cultivá l' alemany Heine no precisament fases novas del sentiment, ni sentiments privatius del poeta, sino maneres novas de pintarlos, descubriments en sa manera d' operar de certs rasgos incógnits a las vulgars inteligencias encara que reals pinturas sutil bé fiel del cor del home feta per medi de observació íntima del poeta de manera que 'l lector hi trova retratat á sa vegada al seu y retratadas ab tochs clars y distins las líneas que fins ara se li presentavan vagas y discontinuas. ¿Perqué 'l Sr. Saleta que ha dat en lo blanch alguns cops, com v. gr. en *¿Somnien?* *¿Ignocens!* *Cómichs*, ha d' allunyarsen tant alguns cops que 's

converteix en poeta vulgar ó cau en lo convencionalisme? ¿Perque te d' incloure en sa colecció composicions com *Segonas flors, Ilusió y Realitat, No ho entench, Es natural, Incertitut, Tu y jo* y mes que no citem per abreviar?

Al segon encara n' hi falta mes d' originalitat; parlem en general. Nos succeheix al llegirne algunas lo mateix que quan se veu una persona que un ja ha vist avans pero que no 's recorda bé qui es: aquesta fesomia la coneix, diu un; sí, es la mateixa boca, 'l mateix nas, los mateixos ulls, pero no puch atinar ahont la vaig veure: no obstant, estich segur que no es la primera vegada que se 'm posa al devant. Y un afegeix despres d' haver pensat una estona: me sembla que era á casa tal ó á casa qual: ¿quín dia? lo recort no hi arriba. Aixís mateix: llegint algunas de las poesías en qüestió, 'l recort adormit se deixondeix y un pensa: aixó ho ha dit ja un altre: tú ho has llegit en alguna banda: ¿ahont? ¿en las obras de Campoamor, potser? ¿en algun llibre de cantars? y despres de tot un encara no ho pot precisar, perque 'l recort se refereix á temps distant, y perque per á comprobarho fora necessari rellegir tot lo que s' ha llegit d' alguns anys avans, feyna impossible y sobre impossible inútil, perque entra 'l dubte de si es que al autor se li ha ocorregut lo que se li havia ocorregut avans á un altre, sense conéixer, si l' un y l' altre han fet literariament y en temps diferents, lo que vulgarment se sol dir, *fer un bisbe*; dubte que te per altra part un fonament en lo fet de que 'l suposat plagiari algun cop s' ha remuntat fins á gran altura alcansant un grau de bondat en absolut y d' originalitat relativament al caudal de coneixements, de qui 'l llegeix. ¿Perque v. gr. no suposar producte de una coincidencia intelectual no buscada é inconscient la semblansa de *Historia antigua, Ilusions, La felicitat, Duas ánimas, Ja 's coneix* y altrás ab altrás de distints autors, quant qui las escriu, n' escriu també de tant originals, s' enten que per á nosaltres, y de tant acabadas com per exemple la que te per títol *Paradoxa*, y algunas altrás?

Hem dit avans que pel nostre gust, las del tercer grupo son las mellors; basta referirnos al volum y cridar la atenció del lector sobre las titoladas *La intenció, Mos amichs. Cosas que passan, La Lley, Egoisme Cosas dels hòmens, A una monja, Fraternitat universal, Quants n' hi ha*. Veritable intenció, observacions finas, ironía ben trovada, es lo que hi veyem, es lo qua 'ns prova en lo Sr. Saleta la existencia de facultats poéticas per á aquest género no d' últim ordre y lo que 'ns fa desitjar que 's dedique especialment á cultivarlo.

Aquí 'n va, per final, una mostra que no ha de desagradar al lector: dú per títol, *Mos amichs*:

Que tinch molts amichs me diuhen
y casi ho arrivo á creure,
puix que quan me deixo veure
carinyosos me sonriuhen.
Si 'm sonriuhen carinyosos
cada cop que cerca 'm tenen,
despres que á diná ab mi venen
tots m' abrassan amorosos.
Y en fi tant y tant m' estiman
que, quan publico mos versos

tots ells ab modos diversos
veyent mos gastos m' animan.

Y tots, tots, volent lograrlos,
me 'ls demanan per penyora:
no 'ls compran, que agravi fora
ja que puch dals'hi comprarlos.

Una altra mostra y es la ja citada *Paradoxa*:

Débil, trista, esgroguehida
prop sa mare está seguda:
—Olvida 'l, filla volguda,
qu' ell te va gastant la vida...

—Que ha dit lo metje avuy, mare?

—Com sempre

—No: esteu mes trista.

Digueu la vritat; ma vista
prou veu lo que pensu are.

—¡Ay! ton mal es dels que diuhen
que matan... ton cor se gasta...

—Aixó per matar no basta...
¡quants homes sense cor viuhen!

¿Se vol mes delicadesa, mes sentiment, mes trista oportunitat en
aquesta contestació que clou lo poemet?

J. SARDÁ

TAULA DEL PRESENT NUMERO

345	Lo Canal d' Eixell	J. Sarda
352	Dias ferriats	J. Sarda
458	—	J. Sarda
469	A un flor	J. Sarda
471	Quan ve'l bell temps	J. Sarda
473	Consistori dels Jochs Florits de	J. Sarda
	Barcelona	J. Sarda
	Guerras. Colecció de poesias	J. Sarda
480	(Bibliografias)	J. Sarda

NOVAS

Pera poguer incloure la llista completa de las composicions enviadas al Consistori del Jochs Florals, y á fi de que nostres lectors poguessen saber prontament lo fallo que s' ha donat sobre las mateixas, hem retrassat la surtida del número. Creyem que aquest será prou motiu per aplaudir la tardansa en apareixer.

En lo teatre de Jovellanos s' han estrenat la comedia en un acte «Dilluns» y la sarsuela en un acte també «Los pintors de Barcelona,» degudas las duas á la ploma del jove escriptor en Joseph Verdú.

En la sessió tinguda per lo Ajuntament Constitucional d' aquesta Ciutat lo dia 9 del corrent va nombrarse una comissió composta dels Srs. regidors Siscar, Campmany, Barrallat, Casí y Bacardí pera qu' entengués en la manera mes convenient de traslladar á un lloch adequat las cendras del il·lustre escriptor catalá N' Antoni de Capmany y Montpalau, avuy depositadas en lo arxíu municipal.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot.	Lo Canal d' Urgell.	345
F. Maspons y Labrós.	Dias feriat.	452
Joseph Blanch.	Fragments de un llibre de viatge.	458
J. Serra y Camdelacreu.. . . .	A un llorer.	469
J. Martí Folguera.	Quan ve 'l bell temps.	471
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	473
J. Sardá.	GUSPIRAS. Colecció de poesías (Bibliografía).	480

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.